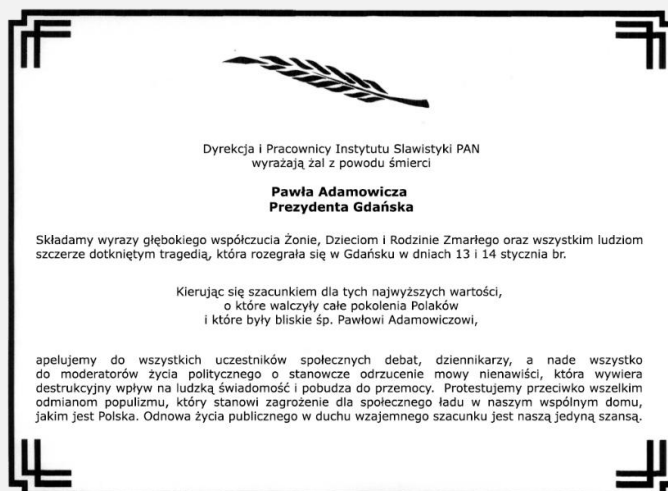

**LIST DYREKTORÓW INSTYTUTÓW
POLSKIEJ AKADEMII NAUK
PO ZABÓJSTWIE PREZYDENTA GDAŃSKA
PAWŁA ADAMOWICZA**

„Pracownicy instytutów Polskiej Akademii Nauk z przerażeniem i smutkiem przyjęli wiadomość o śmierci Prezydenta Gdańska Pawła Adamowicza, który padł ofiarą ataku nożownika w czasie koncertu Wielkiej Orkiestry Świątecznej Pomocy. Łączymy się w bólu z Rodziną tragicznie zmarłego Pana Prezydenta, jego przyjaciółmi i wszystkimi Polakami, którzy przejęci są grozą tego wydarzenia”.

Więcej: <https://ipipan.waw.pl/ListDyktorowPan.pdf>.

**NAGRODA NAUKOWA POLSKIEJ AKADEMII NAUK
DLA PROF. DR HAB. JOANNY TOKARSKIEJ-BAKIR**

Sześćdziesięcioro dwoje badaczy zostało uhonorowanych nagrodami naukowymi Polskiej Akademii Nauk. Uroczystość wręczenia odbyła się 13 grudnia 2018 roku w Sali Lustrzanej Pałacu Staszica w Warszawie.

Fot. K. Sosnowska

Wydział I Nauk Humanistycznych i Społecznych Polskiej Akademii Nauk nagrodę w dziedzinie historii kultury przyznał prof. dr hab. Joannie Tokarskiej-Bakir, antropolożce kultury, literaturoznawczyni z Instytutu Sławistyki Polskiej Akademii Nauk za książkę pt. *Pod klątwą. Społeczny portret pogromu kieleckiego*, wydaną przez Wydawnictwo Czarna Owca, Warszawa 2018.

Prof. dr hab. Ryszard Nycz w rekomendacji pracy do nagrody napisał, że jest to „nowatorska metodologicznie, a merytorycznie doniosła książka dla polskiej kultury; książka o bardzo ważnym a uporczy-

wie wypieranym («niechcianym» czy «kłopotliwym», jak mówią eufemistycznie heritologowie) jej dziedzictwie, która ma wszelkie dane, by wywrzeć wreszcie skuteczny wpływ na wiedzę i mentalne postawy czytającej – ufajmy: także opiniodawczej – części polskiej społeczności».

(Oprac. Zespół Obsługi Badań Naukowych)

Prof. dr hab. Joanna Tokarska-Bakir – antropolożka kultury, religioznawczyni w IS PAN. Autorka monografii: *Wyzwolenie przez zmysły. Tybetańskie koncepcje soteriologiczne*, Wrocław 1997; *Obraz osobliwy. Hermeneutyczna lektura źródeł etnograficznych*, Kraków 2000; *Legends o krwi. Antropologia przesądu*, Warszawa 2008; *Okrzyki pogromowe. Szkice z antropologii historycznej Polski lat 1939–1946*, Wołowiec 2012; *Pod klątwą. Społeczny portret pogromu kieleckiego*, t. I, II, Warszawa 2018. Członkini Rady Naukowej IS PAN, redaktor naczelna pisma „Studia Litteraria et Historica”, wyd. IS PAN. Laureatka wielu nagród, m.in. Nagrody im. Poli Nireńskiej i Jana Karskiego (2007) oraz Nagrody im. Ks. Stanisława Musiała (2010). Uhonorowana przez Związek Żydowskich Kombatanów i Poszkodowanych w II Wojnie Światowej medalem honorowym „Powstanie w getcie warszawskim”. Odznaczenie to zostało przyznane „w uznaniu zasług w zakresie przeciwdziałania nacjonalizmowi, ksenofobii i antysemityzmowi”.

Fot. K. Sosnowska

PRESTIŻOWE STYPENDIUM PRYZNANE DR HAB. IRENIE GRUDZIŃSKIEJ-GROSS, PROF. IS PAN

Dr hab. Irena Grudzińska-Gross, prof. IS PAN, otrzymała prestiżowe roczne stypendium amerykańskiej Fundacji im. Johna Simona Guggenheima (2018–2019). Fundacja została założona w roku 1925. Stypendia Fundacji przeznaczone są na konkretne projekty indywidualnych pisarzy, naukowców i artystów, którzy wykazali się wybitnymi osiągnięciami w swojej dziedzinie.

Fot. J. Gromek-IIIg

Stypendium przyznane zostało w kategorii „Intellectual and Cultural History” na biografię Aleksandra Weissberga-Cybulskiego (1901–1964), nad którą prof. I. Grudzińska-Gross właśnie zaczęła pracować. Weissberg był urodzonym w Krakowie, wychowanym w Wiedniu austriacko-żydowskim fizykiem, który w latach trzydziestych XX wieku przebywał w Charkowie, budując tam nowoczesny instytut badawczy. Podczas Wielkiej Czystki został aresztowany i przez trzy lata był przesłuchiwany i torturowany w więzieniach Charkowa i Moskwy. NKWD przekazało go w roku 1940 do Gestapo. Następne pięć lat Weissberg, podwójnie zagrożony jako komunista i Żyd, spędził na terenach okupowanej Polski w ukryciu albo w gettach, obozach i więzieniach. Po wojnie na emigracji w Paryżu, zaprzyjaźnił się ze środowiskiem Kultury, aktywnie działał w Kongresie Wolności Kultury i zajmował się antykomunistyczną publicystyką. Był także ogromnie zdolnym businessmanem i zapalonym hazardzistą. Pobyt w więzieniach w ZSRR opisał w książce pt. *Wielka czystka* (1951; wydanie w języku polskim – 1967). O swoim losie w czasie wojny nie napisał prawie nic.

Jego biografia planowana jest jako studium losów i wyborów dokonywanych przez środowiska i pokolenia środkowoeuropejskich lewicowych naukowców i artystów, których młodość i wczesna dojrzałość przypadła na okres międzywojenny. »

Poruszone w niej zostaną problemy asymilacji poprzez naukę i politykę, mobilności społecznej ograniczonej przez przemoc i dyskryminację, zderzenia internacjonalizmu z przynależnością państwową, przymusowych migracji i przesiedleń, prześladowań wojennych i powojennych skutków milczenia na temat przyszłości. Więcej informacji: <https://www.gf.org/fellows/all-fellows/irena-grudzinska-gross/>.

(Oprac. Zespół Obsługi Badań Naukowych)

Dr hab. Irena Grudzińska-Gross, prof. IS PAN – literaturoznawczyni, historyk idei, eseistka. Jej obszar zainteresowań to kultura literacka i polityczna Europy Wschodniej XX wieku. Autorka wielu artykułów i monografii, m.in. *Piętno rewolucji: Tocqueville, Custine i wyobrażenia romantyczna*, Warszawa 1995; *Młosz-Brodski: pole magnetyczne*, Kraków 2007; *Złote Żniwa. Rzecz o tym co się działo na obrzeżach Zagłady Żydów*, Kraków 2011 (wspólnie z J. T. Grossem); *Honor, horror i klasycy. Eseje, Sejny* 2012. Odznaczona Krzyżem Kawalerskim Orderu Zasługi Rzeczypospolitej Polskiej (1996) oraz Krzyżem Oficerskim tego Orderu (2007).

GRANT WYDAWNICZY PRYZNANY DR EWIE WRÓBLEWSKIEJ-TROCHIMIUK

Ministerstwo Nauki i Edukacji Republiki Chorwacji przyznało prestiżowy grant dr Ewie Wróblewskiej-Trochimiuk, w ramach którego jej rozprawa doktorska *Sztuka marginesów. Chorwacki plakat polityczny* zostanie wydana w języku chorwackim. Wydawcą książki będzie Instytut Etnologii i Folklorystyki w Zagrzebiu, z którym badaczka współpracuje naukowo i w którym w 2017 roku odbywała stypendium badawcze.

(Oprac. Zespół Obsługi Badań Naukowych)

Dr Ewa Wróblewska-Trochimiuk jest adiunktem w IS PAN, kulturoznawczynią i slawistką ze specjalnością kroatystyką. Zajmuje się kulturą wizualną krajów byłej Jugosławii oraz antropologią polityczną. W ramach zespołowego grantu realizowanego w IS PAN (NCN, kier. prof. G. Szwat-Gylybow) *Idee wędrowne na słowiańskich Bałkanach (XVIII–XX w.)* przygotowuje chorwacki materiał do *Leksykonu idei wędrownych*.

Fot. ze zbiorów
E. Wróblewskiej-Trochimiuk

NAGRODA FUNDACJI SLAWISTYCZNEJ DLA DR KAROLINY ĆWIEK-ROGAŁSKIEJ

W dniu 6 grudnia 2018 roku w siedzibie Instytutu Slawistyki Polskiej Akademii Nauk przy ul. Jaracza 6 odbyła się uroczystość wręczenia Nagrody Fundacji Slawistycznej za rok 2017. Jej Laureatką została dr Karolina Ćwiek-Rogańska, której debiut książkowy – monografia pt. *Zapamiętane w krajobrazie. Krajobraz kulturowy czesko-niemieckiego pogranicza w czasach przemian* (Warszawa 2017) – wywołała duże zainteresowanie slawistycznego środowiska akademickiego. Oparta przede wszystkim na badaniach terenowych w gminie Dolní Žandov, dopełniona analizą materiałów źródłowych: archiwalnych i czasopiśmienniczych, praca badawcza przynosi głęboką, nowatorską i zróżnicowaną diagnozę badanego obszaru, na którym dokonywały się zmiany składu narodowościowego.

Uroczystość poprowadziły dr hab. Anna Engelking, prof. IS PAN – przewodnicząca Kapituły Nagrody Fundacji Slawistycznej oraz dr Dorota Leśniewska – wiceprezeska Fundacji Slawistycznej. Laudację wygłosiła prof. dr hab. Joanna Goszczyńska, która podkreśliła wielkie zaangażowanie oraz pasję Laureatki, wspartą solidnym przygotowaniem merytorycznym. »

Autorka *Zapamiętanego w krajobrazie* przywołuje i wykorzystuje bogatą i zróżnicowaną literaturę przedmiotu z zakresu antropologii, socjologii, historii, filozofii, co świadczy o jej dużej erudycji i nie mniejszej umiejętności poruszania się w nowoczesnych metodologiach.

Ogromną zaletą monografii jest fakt, że jest ona bardzo dobrze skonstruowana, starannie przemyślana, w efekcie czego jej kompozycja jest przejrzysta i funkcjonalna. Wzbogacają ją fotografie wykonane lub pozyskane przez Autorkę w trakcie badań terenowych.

(Oprac. M. Kasner)

Dr Karolina Ćwiek-Rogalska – adiunkt w IS PAN, bohemistka i antropolożka. Zajmuje się przemianami krajobrazu kulturowego w dawnej Czechosłowacji oraz w Polsce po wysiedleniach przebiegających od roku 1945. Jest autorką monografii *Zapamiętane w krajobrazie. Krajobraz czesko-niemieckiego pogranicza w czasach przemian*, Warszawa 2018.

BADACZKI Z IS PAN NA KONFERENCJI ASSOCIATION FOR SLAVIC, EAST EUROPEAN & EURASIAN STUDIES W BOSTONIE

W dniach 6–9 grudnia 2018 roku w Bostonie odbyła się 50. konferencja organizowana przez Association for Slavic, East European & Eurasian Studies, w której udział wzięły badaczki z IS PAN: dr Ewelina Drzewiecka, dr Ewa Wróblewska-Trochimiuk oraz dr Anna Boguska. Już po raz drugi badaczki z Zespołu Bałkanistycznego prezentowały wyniki swoich badań podczas tej prestiżowej międzynarodowej konferencji.

W zeszłym roku w Chicago przedstawiono rezultaty badań prowadzonych w IS PAN w ramach projektu *Idee wędrowne na słowiańskich Bałkanach (XVIII–XX w.)*, finansowanego ze środków Narodowego Centrum Nauki. W tym roku w Bostonie badaczki IS PAN, odpowiadając na zaproszenie organizatorów, podjęły problematykę performatywności, ukazując szeroki wachlarz możliwości interpretacji pojęcia w społeczno-kulturowych i politycznych realiach XX i XXI wieku trzech krajów południowosłowiańskich – Bośni i Hercegowiny, Bułgarii i Chorwacji.

W panelu zatytułowanym *Ethico-Political Aspects of Art-Oriented Activity: The Slavic Balkan Cases* dr Anna Boguska zaprezentowała tekst pt. *Cultural Performance as a Political Activity: 'Waiting for Godot' in Sarajevo – Once Again About Susan Sontag's War Production*, w którym rozważała wpływ przedsięwzięcia amerykańskiej pisarki na mieszkańców oblężonego Sarajewa, ale także na zewnętrznych obserwatorów wojny w Bośni i Hercegowinie, od których oczekiwano reakcji na te wydarzenia. Dr Ewelina Drzewiecka wygłosiła referat pt. *(Ir)Religiosity-Performativity-Humanities: On the Case of Boyan Penev in Modern Bulgarian Culture*, w którym poddała namysłowi performatywną moc krytyki literackiej w kontekście kultury bułgarskiej. Z kolei dr Ewa Wróblewska-Trochimiuk w panelu zatytułowanym *Agency and Politics in Croatian and Polish Performative Practices* przedstawiła referat *Performatively Shaped Memory: Croatian Museums and Art Galleries Between Performativity and Pedagogy*, w którym na przykładzie trzech wystaw analizowała zmiany w obrębie strategii wystawienniczych w chorwackich muzeach i galeriach, polegające na odejściu od modelu pedagogicznego i przejściu do praktyk performatywnych, angażujących odbiorców w proces ustanawiania znaczenia prezentowanej narracji. Referaty spotkały się z dużym zainteresowaniem słuchaczy i słuchaczek, o czym świadczą dyskusje towarzyszące obu panelom.

Poza wygłoszeniem swoich referatów dr Ewa Wróblewska-Trochimiuk i dr Anna Boguska uczestniczyły w konferencji w roli dyskusantek, zaś dr Ewelina Drzewiecka miała przyjemność jednemu z paneli przewodniczyć. Podtrzymując tradycję współpracy międzynarodowej i międzyinstytucjonalnej, pielęgnowaną w IS PAN, organizatorki paneli zaprosiły do udziału w konferencji badaczy i badaczki z Uniwersytetu Warszawskiego, Uniwersytetu Jagiellońskiego i Uniwersytetu Josipa Juraja Strossmayera w Osijeku.

Konferencja organizowana przez stowarzyszenie badaczy ASEES, obchodzące w tym roku 70. rocznicę istnienia, jest corocznym wydarzeniem, w którym biorą udział slawiści, a także badacze Europy Wschodniej oraz Eurazji z całego świata. »

Tematem tegorocznej konferencji było zagadnienie performansu, zainspirowane zwrotem performatywnym odnotowywanym mniej więcej od lat osiemdziesiątych XX wieku w naukach humanistycznych i społecznych. Celem organizatorów konferencji było podjęcie namysłu nad tym, o jakich typach ludzkiej działalności myślimy, kiedy posługujemy się pojęciem performansu i jemu pokrewnymi oraz m.in. próba udzielenia odpowiedzi na pytanie o to, jak praktyki związane z szeroko rozumianym performansem wpływają na kształtowanie się, umacnianie i transformację zarówno tożsamości indywidualnej, jak i społeczności lokalnych oraz narodowych.

Udział w tej prestiżowej konferencji jest związany z tematyką kolejnego numeru czasopisma „Slavia Meridionalis” (2019), która dotyczyć będzie zagadnienia performatywności w kulturach południowej Słowiańszczyzny: <https://ispan.waw.pl/journals/index.php/sm/announcement>.

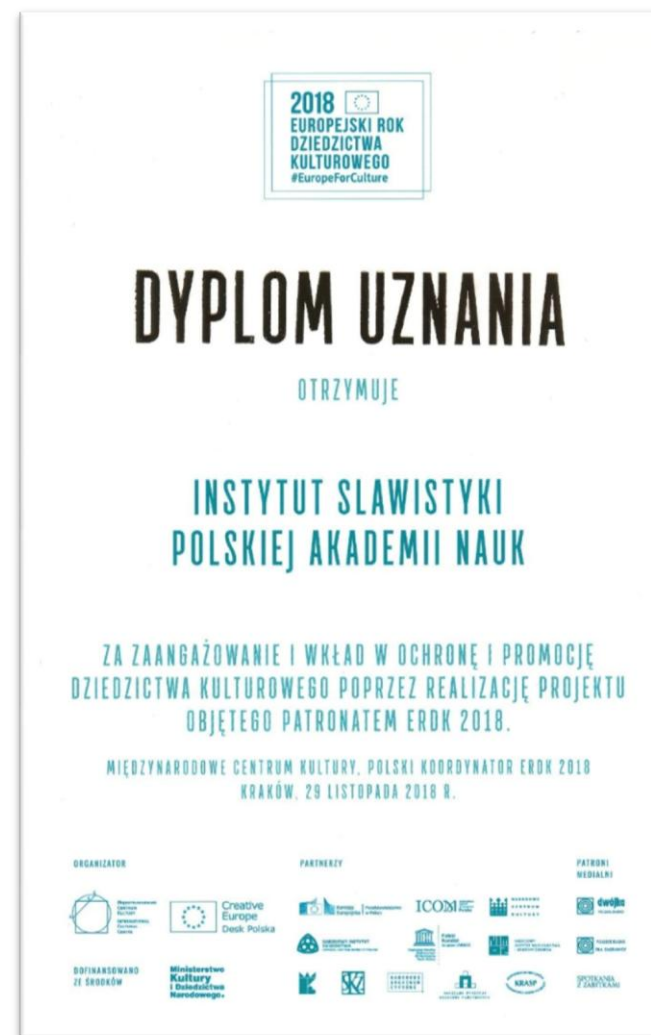
(Oprac. A. Boguska)

Dr Anna Boguska – adiunkt w IS PAN, literaturoznawczyni, kulturoznawczyni i slawistka ze specjalnością kroatystyka. Zajmuje się literaturą współczesną, problematyką utopii oraz historią idei. W ramach zespołowego grantu realizowanego w IS PAN (NCN, kier. prof. G. Szwat-Gyłybow) *Idee wędrowne na słowiańskich Bałkanach (XVIII–XX w.)* przygotowuje chorwacki materiał do *Leksykonu idei wędrownych*.

Dr Ewelina Drzewiecka – adiunkt w IS PAN oraz w Centrum Cyrylo-Metodejskim BAN. W swych badaniach zajmuje się różnymi wymiarami relacji religia – nowoczesność, m.in. problemem (nie)obecności tradycji chrześcijańskiej w bułgarskiej literaturze i dyskursie literaturoznawczym oraz funkcjonowaniem mitu cyrylo-metodejskiego w kulturze i nauce bułgarskiej XX wieku. Za książkę *Herezja Judasza w kulturze (po)nowoczesnej. Studium przypadku* (2016) otrzymała Nagrodę Fundacji Sławistycznej za debiut z dziedziny slawistyki.

DYPLOM UZNANIA MIĘDZYNARODOWEGO CENTRUM KULTURY DLA ORGANIZATORÓW BUKOWIŃSKIEGO FESTIWALU NAUKI

Bukowiński Festiwal Nauki został objęty patronatem Europejskiego Roku Dziedzictwa Kulturowego 2018. Instytut Sławistyki Polskiej Akademii Nauk otrzymał dyplom uznania za zaangażowanie i wkład w promocję dziedzictwa kulturowego poprzez realizację projektu objętego patronatem ERDK 2018, Międzynarodowe Centrum Kultury.

IV Bukowiński Festiwal Nauki odbył się w dniach 21–23 czerwca 2018 roku w Jastrowiu, 23–24 sierpnia 2018 roku w Lubaniu, 25–26 sierpnia 2018 roku w Dzierżoniowie. Bukowiński Festiwal Nauki organizowany jest przez IS PAN, Fundację Slawistyczną, a także inne instytucje (Regionalne Centrum Kultury – Fabryka Emocji w Pile, Ośrodek Kultury w Jastrowiu, Stowarzyszenie Res Carpathica, Polskie Towarzystwo Leśne Oddział Nadnotecki, Nadleśnictwo Jastrowie, Stowarzyszenie Inicjatyw Lokalnych HORYZONT, Miejski Dom Kultury w Lubaniu Śląskim, Urząd Miasta w Lubaniu, Muzeum Miejskie Dzierżoniowa, Urząd Miasta w Dzierżoniowie).

Od początku za organizację Festiwalu odpowiedzialny był zespół w składzie: dr hab. Helena Krasowska, prof. IS PAN i dr Magdalena Pokrzyńska. W 2018 roku dołączyła do niego dr Ewa Wróblewska-Trochimiuk z IS PAN.

W ciągu czterech lat Bukowiński Festiwal Nauki stał się rozpoznawalną marką. W jego trzech edycjach w każdym roku bierze udział ponad tysiąc osób – Polaków, Ukraińców, Węgrów, Rumunów, Słowaków, Niemców i in. Z pewnością do popularności przedsięwzięcia przyczynia się fakt, że oprócz upowszechniania nauki działanie to ma na celu rozwój kompetencji międzykulturowych społeczeństwa: integrowanie różnych grup wyznaniowych i narodowościowych oraz budowanie dialogu między nimi, rozwijanie transnarodowych sieci współpracy (naukowców, aktywistów, animatorów kultury), a także tworzenie więzi międzygeneracyjnych.

(Na podstawie tekstu H. Krasowskiej)

O MOWIE NIENAWIŚCI NA KOŁOKWIACH WSCHODNICH

Kolejne spotkanie z cyklu *Kołokwia wschodnie. Interdyscyplinarne spotkania naukowe*, organizowane przez IS PAN i Katedrę Badań Filologicznych „Wschód – Zachód” Wydziału Filologicznego Uniwersytetu w Białymstoku odbyło się w siedzibie Zbiorów Specjalnych IS PAN dnia 2 grudnia 2018 roku. Tematem spotkania uczyniono tak bardzo obecnie aktualne zagadnienie, jakim jest mowa nienawiści. Osłą dyskusji był referat *Dyskurs stadionowej nienawiści na przykładzie Krakowa*, wygłoszony przez dr. hab. Kazimierza Sikorę, prof. UJ.

Uczestnicy kolokwium wraz z reżyserem i aktorami przedstawienia *Kibice*.
Fot. ze zbiorów D.K. Rembiszewskiej

W dyskusji, moderowanej przez dr hab. Dorotę K. Rembiszewską, prof. IS PAN, z udziałem doktorantów i pracowników naukowych Uniwersytetu w Białymstoku, Uniwersytetu Jagiellońskiego, skupiono się głównie na przejawach agresji językowej obecnej na stadionach sportowych i na ulicach miast wobec obcokrajowców.

Osoby biorące udział w panelu obejrzały także spektakl *Kibice* zrealizowany przez zespół Teatru Żydowskiego (wystawiany w Teatrze Studio, scena Malarnia). Po przedstawieniu uczestnicy kolokwium mieli okazję porozmawiać z aktorami, reżyserem i autorem scenariusza na temat tej niecodziennej realizacji scenicznej, w której spotkali się polscy Żydzi z kibicami Legii Warszawa.

(Oprac. D. K. Rembiszewska)

ROSJA A POLSKA REFLEKSJA ROMANTYCZNA

Na zebraniu naukowym zorganizowanym w poznańskiej siedzibie IS PAN, które odbyło się w dniu 11 grudnia 2018 roku, wykład wygłosiła dr hab. Joanna Nowak, prof. IS PAN. Temat wystąpienia dotyczył wizerunku Rosji w polskiej refleksji romantycznej, który w tej epoce, zwłaszcza po 1830 roku, był skrajnie negatywny. Prelegentka podkreśliła, że podstawowe elementy stereotypu Rosji jako odwiecznego i nieprzejednanego wroga narodu polskiego wytworzył się wcześniej (w XVI wieku), a po powstaniu listopadowym doszło do jego umocnienia. W wyobrażeniu romantyków polskich Rosja jawiła się nie tylko jako byt wrogi i zaborczy, lecz także wsteczny i antydemokratyczny. To kraj pozbawiony zasad moralnych i humanitarnych, a w skrajnym ujęciu np. Zygmunta Krasińskiego, uosabiający wręcz zło pochodzenia szatańskiego. W romantycznym przeświadczeniu zaborcza dążność Rosji nie ograniczała się do zawłaszczenia ziem polskich, ale zapanowania nad Europą i dużą częścią Azji. Wskazywano na ideologię panslawistyczną jako najdojrzalszy przejaw rosyjskiej zaborczości, którą w refleksji polistopadowej w większości rozumiano w sposób uproszczony i zdeformowany – to rodzaj narzędzia narodowej polityki rosyjskiej, oznaka jej mocarstwowych aspiracji, pragnienie politycznego podporządkowania narodów słowiańskich władzy cara.

Godło Rosji. Źródło: Polona (P. E. Leśniewski, *Obraz świata pod względem geografii, statystyki i historii wszystkich krajów*, t. 2, Warszawa 1853)

Obok motywu zaborczości i wrogości Rosji wobec Polski/Słowian /Europy kolejnym elementem budującym ten pejoratywny wizerunek była kwestia azjatyckości lub europejskości Rosjan, przedstawiona w dychotomicznym ujęciu silnie wartościującym oba wzorce – Europy przepełnionej ideą wolności i Azji sprzyjającej despotyzmowi oraz mitycznej wyższo-

ści cywilizacyjnej Zachodu nad zacofanym Wschodem. Zgodnie z ówczesnym przeświadczeniem Rosja wyznająca azjatyckie wartości i wzorce przynależała do strefy gorszej, wstecznej i barbarzyńskiej. Podkreślano obcość plemienną i cywilizacyjną Rosjan, których wspólnota zbudowana jest na azjatyckich podstawach.

Stanowisku o azjatyckim (turańskim) pochodzeniu Rosjan przeciwstawiano pogląd, że Rosja była bytem europejskim (słowiańskim). Nie był to jednak w miarę jednolity wizerunek, ale silnie zróżnicowana paleta obrazów słowiańskiej Rosji – od pojedynczych zwolenników przewodzenia przez Rosjan zjednoczonej wspólnoty Słowian, do autorów przekonanych o słowiańskim rodowodzie rosyjskiej wspólnoty całkowicie ovladniętej przez bizantyńskie i azjatyckie wzorce.

W romantycznej dyskusji nad Rosją spierano się także o to, czy była ona narodem, wspólnotą moralną, czy jedynie sztucznym, politycznym tworem i, w zależności od przyjętej opinii, rozważano stan zaawansowania rozwoju rosyjskiej idei narodowo-państwowej i jej najbliższe losy. Generalnie zwolennicy tezy o azjatyckości Rosji odmaiwiali jej statusu narodu, a autorzy poglądu o jej słowiańskości dopatrywali się istnienia narodu rosyjskiego, który z różnych przyczyn był odmienny od typu zachodniego. »

A

B

A. Przegląd wojsk przez cara Mikołaja I, wielkiego księcia Konstantego i Józefa Zajączko, litografia 1825. Źródło: Polona; B. Alegoria upadku powstania listopadowego, litografia 1831. Źródło: Polona

Nawet wśród licznej reprezentacji autorów o orientacji słowiańskiej, uznających w Rosji przedstawiciela Słowiańszczyzny, jej wizerunek był zdecydowanie krytyczny. Naród ten, opanowany przez obcy, azjatycko-germański system władzy, niewyrobiony, zaborczy, zdradzający współplemieńców – zamiast rozwoju siał zniszczenie, zamiast wspierania proponował pochłonięcie – a wszelkie propozycje orientacji na słowiańską Rosję spotykały się z zarzutem apostazji narodowej.

(Oprac. J. Nowak)

Dr hab. Joanna Nowak, prof. IS PAN – historyk w Zakładzie Badań Narodowościowych. Obszary badań: historia idei narodu oraz idei europejskiej w polskiej myśli XIX wieku; twórcy polskiej myśli narodowej; etniczność i nacjonalizm; badania nad Wielką Emigracją; mity, stereotypy narodowe. Aktualnie realizowany temat badawczy w ramach grantu NCN dotyczy kształtowania się pojęcia rasy od końca XVIII wieku do roku 1864 (numer projektu: 2016/21/B/HS3/03696). Autorka siedmiu publikacji zwartych (trzech monografií autorskich i czterech we współredakcji). Jej najnowsza książka to: *Piastuni dziejów. Wizerunki narodów europejskich w polskiej refleksji romantycznej*, Warszawa 2018.

SEMANTYKA SŁOWA „JEZUITA” W ROSYJSKICH I POŁUDNIOWOSŁOWIAŃSKICH WYDAWNICTWACH LEKSYKOGRAFICZNYCH.

Dnia 4 grudnia 2018 roku na seminarium Zakładu Literaturoznawstwa i Kulturoznawstwa dr hab. Lilla Moroz-Grzelak, prof. IS PAN, przedstawiła jeden z etapów prac nad realizowanym projektem statutowym *Balkańskie echa czarnej legendy jezuitów*. W swoim wystąpieniu pt. *Semantyka słowa „jezuity” w rosyjskich i południowosłowiańskich wydawnictwach leksykograficznych* przedstawiła znaczenia hasła jezuita/jezuici, jakie utrwały rosyjskie i południowosłowiańskie wydawnictwa słownikowe i encyklopedyczne od wieku XIX po wiek XXI. Zwróciła uwagę, iż treści rozwijane pod tym hasłem, poza podawanymi faktami z historii zgromadzenia, w różnych wydawnictwach i w różnych okresach, nadawały mu nacechowane znaczenie. W ten sposób kreowany był negatywny obraz zakonu, a przypisywane mu właściwości stawały się zbieżne ze stworzoną wcześniej na Zachodzie jego czarną legendą. Według zbudowanego tam obrazu jezuita był wrogiem państw i społeczeństw, gdyż w dążeniu do panowania nad światem nastawał na ich wolność, a jako postać odrażająca był nosicielem najgorszych cech.

J. E. Franco, *Le mythe Jesuite. Au Portugal, au Brésil, en Orient et en Europe (XVI–XX Siècles)*, Paris 2008, detal, s. 718

Badaczka wskazała najważniejsze daty z dziejów zakonu oraz funkcje i zadania, jakie jezuita wypełniali w Europie i na świecie, wskazując na przyczyny kreowania czarnej legendy. Ukazała sposoby pisania o jezuitach w rosyjskich, bułgarskich, jugosłowiańskich i późniejszych chorwackich wydawnictwach encyklopedycznych, odnosząc się także do haseł powiązanych z zakonem oraz do kategorii określających jezuitę w stosowanych opisach.

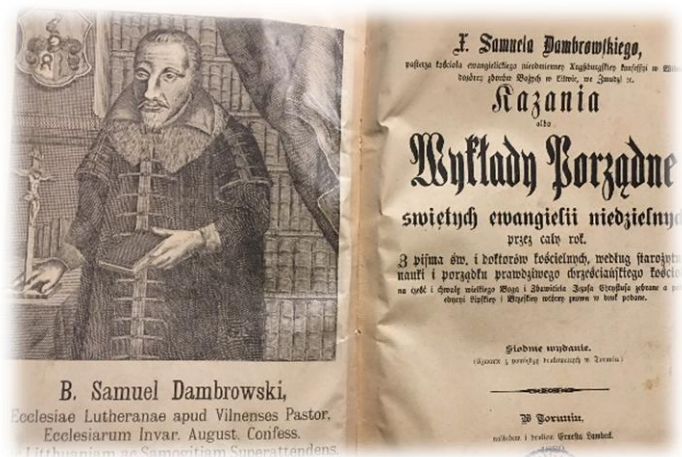
Podczas wystąpienia zwróciła uwagę, że negatywny obraz jezuity zagościł w przestrzeniach południowej Słowiańszczyzny w XIX wieku, kreując kolejny, obok Greka i Turka, obraz wroga bałkańskich społeczeństw, podczas gdy Towarzystwo Jezusowe w tym okresie nie działało ani w Serbii, ani w Bułgarii. Przedstawiony podczas seminarium etap prac nad projektem, którego tematem jest czarna legenda zakonu, wskazuje na powielanie utartych i stereotypowych klisz ideowych, które w pewnych okolicznościach miały służyć określonym celom.

(Oprac. L. Moroz-Grzelak)

Dr hab. Lilla Moroz-Grzelak, prof. IS PAN – slawistka, literaturoznawczyni, kulturoznawczyni. Jej obszar badań naukowych to: literatura i kultura Słowian południowych, mity ideologiczne Słowiańszczyzny południowej. Autorka monografii *Aleksander Wielki a macedońska idea narodowa. Słowiańskie losy postaci antycznej*, Warszawa 2004; *Bracia Słowianie. Wzjęcie wspólnoty a rzeczywistość*, Warszawa 2011, wydanie drugie: Warszawa 2013.

**„W OBRONIE ZACNOŚCI I DELIKATNOŚCI
DUCHOWEJ KOŚCIOŁA EWANGELICKIEGO”
(O KOŚCIELE EWANGELICKIM AUGSBURSKIEGO
WYZNANIA NA ŚLĄSKUJ CIESZYŃSKIM)**

W dniu 4 grudnia 2018 roku na zebraniu naukowym Zakładu Językoznawstwa IS PAN wykład wygłosiła dr Beata Kubok. Podczas wykładu przeanalizowane zostały części składowe tożsamości Kościoła ewangelickiego augsburskiego wyznania (luterkańskiego) na Śląsku Cieszyńskim od drugiej połowy XIX wieku do 1945 roku.

Postylla Samuela Dambrowskiego, tzw. Dąbrówka. Ze zbiorów B. Kubok

Tak stanowione ramy czasowe pozwoliły prześledzić korelaty kultury narodowej, mające swe źródło w dziewiętnastowiecznych ruchach narodowych. Doprowadziły one do konstruowania retrospektywnej historii narodowej, w której pierwsze miejsce zajmowała wyjątkowa pozycja języka polskiego a tożsamość konfesyjna została zdefiniowana w kategoriach polskości. Ten z góry przyjęty wzorzec narodowo-religijny wyznaczył na okres około 100 lat charakter Kościoła łuterańskiego na Śląsku Cieszyńskim.

Biblia Gdańska. Ze zbiorów B. Kubok

W drugiej części wykładu połączonej z prezentacją materiałów źródłowych naszkicowano sytuację siedmiu zborów ewangelickich, które po podziale Śląska Cieszyńskiego w 1920 roku znalazły się w granicach nowo powstałej Czechosłowacji (na tzw. Zaolziu). »

Sekretarz zboru cieszyńskiego Andrzej Macura wraz z rodziną.
Ze zbiorów B. Kubok

Prelegentka zapoznała obecnych z wynikami własnych badań dokumentów archiwalnych wyżej wspomnianych siedmiu zborów protestanckich, które znajdują się w Archivum města Karviné w Karwinie (Czechy). Dokumentacja ta zawiera między innymi listy pastorów, metryki urodzenia, wymianę dokumentów między poszczególnymi zborami, prace pisemne studentów teologii, protokoły z egzaminów ustnych, oficjalne listy do urzędów państwowych, wycinki z gazet, nekrologi, a nawet zapisy nutowe (tzw. introitów).

Za dużą zaletę zgromadzonego zbioru dokumentacji w karwińskim archiwum prelegentka uważa znajdujące się w nim ręcznie (lub na maszynie) pisane listy o charakterze bardziej osobistym, które pozwalają prześledzić zindywidualizowane strategie argumentacyjne przedstawicieli poszczególnych prezbiterstw. Pozwalają także stworzyć mentalną mapę ewangelickiej wspólnoty, hierarchię wartości, zrozumieć wybory, lęki i postawy, składające się na szerokie spektrum elementów protestanckiej tożsamości cieszyńskiej.

(Oprac. B. Kubok)

Dr Beata Kubok – slawistka, bohemistka. Jej zainteresowania badawcze dotyczą kontaktów językowych, wielokulturowości na pograniczu czesko-polskim, związków religii i języka oraz czeskich kodów kulturowych. Autorka monografii *Dawne słownictwo gwar cieszyńskich w świetle kontaktów językowych*, Warszawa 2011.

NOWOŚCI WYDAWNICZE

„Acta Baltico-Slavica”, tom 42: *Bałtyckie i słowiańskie konteksty (nie)pamięci*

Na Platformie Czasopism Instytutu Slawistyki Polskiej Akademii Nauk (ISS PAS Journals) jest dostępny 42 tom czasopisma „Acta Baltico-Slavica” zatytułowany *Bałtyckie i słowiańskie konteksty (nie)pamięci*, pod redakcją Małgorzaty Kasner i Mindaugasa Kvietkauskasa (<https://ispan.waw.pl/journals/index.php/abs/issue/view/102>).

Tom poświęcono interdyscyplinarnym badaniom nad kulturą pamięci, a celem Redaktorów było „przedstawienie stanu badań nad pamięcią z perspektywy dwóch szczególnie ważnych dla Europy cezur dziejowych: 1918 roku i 1989 roku” w krajach bałtyckich (na Litwie i Łotwie) oraz słowiańskich (m.in. Bułgarii, Czech, Rosji, Słowacji).

Zadanie („Acta Baltico-Slavica” – digitalizacja publikacji i monografii naukowych w celu zapewnienia i utrzymania otwartego dostępu do nich przez sieć Internet) – finansowane w ramach umowy 531/P-DUN/2018 ze środków Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego przeznaczonych na działalność upowszechniającą naukę.

„Adeptus”, nr 12: *„Fatalne ósemki” (nie tylko czeskiej) historii*

Na Platformie Czasopism Instytutu Slawistyki Polskiej Akademii Nauk (ISS PAS Journals) został także opublikowany 12 tom czasopisma „Adeptus” pod intrygującym tytułem: *„Fatalne ósemki” (nie tylko czeskiej) historii* (<https://ispan.waw.pl/journals/index.php/adeptus/issue/view/103>).

„Fatalne/przełomowe ósemki” to pojęcie wywodzące się z kultury czeskiej, które określa kończące się cyfrą „osiem” daty wydarzeń istotnych zazwyczaj w dwudziestowiecznej historii państwa i narodu czeskiego (1918 powstanie niepodległej Czechosłowacji, 1938 układ monachijski, 1948 przejęcie władzy przez komunistów, 1958 wystawa EXPO w Pradze i wreszcie kończący „Praską wiosnę” rok 1968). Redakcja stawia pytanie, „czy «fatalne ósemki» nie mogą być filtrem interpretacyjnym również w historii innych narodów słowiańskich”.

Zadanie („Adeptus” – stworzenie anglojęzycznych wersji wydawanych publikacji) – finansowane w ramach umowy 681/P-DUN/2018 ze środków Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego przeznaczonych na działalność upowszechniającą naukę.

„Cognitive Studies / Études cognitives”, nr 18

Od grudnia na Platformie Czasopism Instytutu Sławistyki Polskiej Akademii Nauk (ISS PAS Journals) jest już widoczny 18 numer czasopisma „Cognitive Studies / Études cognitives” (<https://ispan.waw.pl/journals/index.php/cs-ec/issue/view/98>).

Cały blok artykułów tego numeru jest poświęcony zagadnieniom związanym z projektem tzw. wordnetu – globalnego, a także m.in. bułgarskiego, czeskiego, polskiego. Oprócz tego w numerze znajdują się teksty dotyczące semantyki i lingwistyki korpusowej oraz kognitywnej.

Zadanie („Cognitive Studies | Études cognitives” – stworzenie anglojęzycznych wersji wydawanych publikacji) – finansowane w ramach umowy 681/P-DUN/2018 ze środków Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego przeznaczonych na działalność upowszechniającą naukę.

„Colloquia Humanistica”, nr 7: *Against homogeneity. Transcultural and trans-lingual strategies in cultural production*

Dostępny na Platformie Czasopism Instytutu Sławistyki Polskiej Akademii Nauk (ISS PAS Journals) 7 numer „Colloquia Humanistica” (<https://ispan.waw.pl/journals/index.php/ch/issue/view/92/showToc>), przygotowany przez Macieja Falskiego, Tomasza Rawskiego, Jolantę Sujecką przy współudziale Ewy Niedziałek, nosi tytuł *Against homogeneity. Transcultural and trans-lingual strategies in cultural production*. Jego głównym tematem jest walka przeciw jednorodności. „Wszystkie artykuły zmagają się z problemem jednorodnych narracji i jednorodnych praktyk, które najczęściej fałszują złożoną rzeczywistość ludzkiego świata”.

Zadanie („Colloquia Humanistica” – stworzenie anglojęzycznych wersji wydawanych publikacji) – finansowane w ramach umowy 681/P-DUN/2018 ze środków Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego przeznaczonych na działalność upowszechniającą naukę.

„Slavia Meridionalis”, tom 18: *Zagadnienia morfoskładni bałkańskiej*

Na Platformie Czasopism Instytutu Sławistyki Polskiej Akademii Nauk (ISS PAS Journals) jest dostępny 18 tom czasopisma „Slavia Meridionalis” pt. *Zagadnienia morfoskładni bałkańskiej* (<https://ispan.waw.pl/journals/index.php/sm/issue/view/104>).

Obecny rocznik o charakterze językoznawczym przygotowały Viara Maldjieva, Irena Sawicka, Anna Boguska i Ewa Wróblewska-Trochimiuk. Zawiera m.in. artykuły poświęcone składni, semantyce i słowotwórstwu języków bałkańskich oraz formalnemu opisowi języka bułgarskiego.

Zadanie („Slavia Meridionalis” – digitalizacja publikacji i monografii naukowych w celu zapewnienia i utrzymania otwartego dostępu do nich przez sieć Internet) – finansowane w ramach umowy 531/P-DUN/2018 ze środków Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego przeznaczonych na działalność upowszechniającą naukę.

„Sprawy Narodowościowe. Seria nowa”, nr 50: *Dyskursy edukacji historycznej*

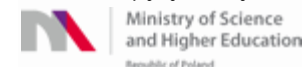
Również na Platformie Czasopism Instytutu Slawistyki Polskiej Akademii Nauk (ISS PAS Journals) jest już widoczny 50 numer czasopisma „Sprawy Narodowościowe. Seria nowa” pt. *Dyskursy edukacji historycznej* (<https://ispan.waw.pl/journals/index.php/sn/issue/view/100>). Główna część numeru poświęcona jest edukacji historycznej i jej funkcji tożsamościowej w wymiarze lokalnym (np. obwód kaliningradzki) i państwowym (np. USA, Rosja); współczesnym (np. Słowenia) i historycznym (Austro-Węgry). Analizowane są narracje podręcznikowe, które w sposób wybiórczy i mitotwórczy przedstawiają wybrane aspekty dziejów danych społeczności.

Artykuły zawarte w części I tomu powstały w ramach projektu *Dyskursy edukacji historycznej*, który został sfinansowany ze środków Narodowego Centrum Nauki przyznanych na podstawie decyzji numer DEC-2012/06/A/HS3/00266.

Przygotowanie numeru 50 czasopisma „Sprawy Narodowościowe. Seria nowa” dofinansowano ze środków Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego pochodzących z Funduszu Promocji Kultury.

Zadanie („Sprawy Narodowościowe. Seria nowa” – wdrożenie procedur zabezpieczających oryginalność publikacji naukowych oraz zastosowane techniki zabezpieczeń) – finansowane w ramach umowy 531/P-DUN/2018 ze środków Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego przeznaczonych na działalność upowszechniającą naukę.

„Studia z Filologii Polskiej i Słowiańskiej”, tom 53

Kolejnym czasopismem opublikowanym na Platformie Czasopism Instytutu Slawistyki Polskiej Akademii Nauk (ISS PAS Journals) jest 53 tom „Studiów z Filologii Polskiej i Słowiańskiej” (<https://ispan.waw.pl/journals/index.php/abs/issue/view/94>), pod redakcją Małgorzaty Korytkowskiej. Wielojęzyczny tom (artykuły po angielsku, bułgarsku, polsku, rosyjsku, ukraińsku) porusza bardzo różne zagadnienia z zakresu filologii słowiańskich.

Przygotowanie tomu 53 czasopisma „Studia z Filologii Polskiej i Słowiańskiej” dofinansowano ze środków Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z Funduszu Promocji Kultury.

Zadanie („Studia z Filologii Polskiej i Słowiańskiej” – digitalizacja publikacji i monografii naukowych w celu zapewnienia i utrzymania otwartego dostępu do nich przez sieć Internet) – finansowane w ramach umowy 531/P-DUN/2018 ze środków Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego przeznaczonych na działalność upowszechniającą naukę.

(Oprac. D. Leśniewska)